

TRANSHUMANIZM

WIELOASPEKTOWOŚĆ ZAGADNIENIA

Redakcja

Piotr Duchliński

Grzegorz Hołub

WYDAWNICTWO NAUKOWE
AKADEMII IGNATIANUM W KRAKOWIE

KRAKÓW 2022

Pamięci Ks. Andrzeja Wierzbickiego (1949–2022),
myśliciela i humanisty

Spis treści

Piotr Duchliński, Grzegorz Hołub	
Wieloaspektowość transhumanizmu. Wprowadzenie	11
Piotr Duchliński, Grzegorz Hołub	
Multifaceted Nature of Transhumanism: Introduction	21
Piotr Duchliński	
Transhumanizm jako epistemiczny układ odniesienia dla nauki XXI wieku. Analiza metateoretyczna	31
Rafał Szopa	
Jakim światopoglądem jest transhumanizm?	93
Jerzy Kopania	
Ideologiczne oblicze transhumanizmu	125
Marian Falenczyk SAC	
Ideologiczne i utopijne aspekty transhumanizmu	169
Michał Ziółkowski MI	
Ideologizacja encefalocentryzmu jako podstawa transhumanistycznej koncepcji wyzwolenia umysłu	201
Grzegorz Hołub	
O możliwości religii transhumanistycznej. Ocena personalistyczna	231

Agnieszka Lekka-Kowalik	
Transhumanistyczna utopia i jej problematyczna koncepcja szczęśliwości	251
Maria Nowacka	
Utopia transhumanistyczna a utopia prozdrowotna	273
Anna Bugajska	
Utopia ulepszania człowieka: więcej niż ideologia czy zabobon	315
Łukasz Bartkiewicz	
Proliferacyjny sens transhumanizmu. Pomiedzy <i>fiction</i> a <i>non-fiction</i>	347
Sylvia Przewoźnik	
Retrotopia a ulepszanie człowieka	371
Teresa Grabińska	
Wartości transhumanistyczne a norma personalistyczna	409
Marek Wójtowicz	
Friedrich Nietzsche prekursorem transhumanizmu? Wybrane aspekty współczesnej debaty	437
Marcin Murzyn	
Transhumanizm i jego krytyka w świetle poglądów Theodore'a Kaczynskiego	457
Noty o autorach	477
Indeks osób	485

Table of Contents

Piotr Duchliński, Grzegorz Hołub	
The Multifaceted Nature of Transhumanism: Introduction	21
Piotr Duchliński	
Transhumanism as an Epistemic Frame of Reference for 21st Century Science: A Metatheoretical Analysis	31
Rafał Szopa	
What Kind of Worldview Is Transhumanism?	93
Jerzy Kopania	
The Ideological Face of Transhumanism	125
Marian Falencyk S.A.C.	
Ideological and Utopian Aspects of Transhumanism	169
Michał Ziółkowski M.I.	
Ideologization of Enkephalocentrism as the Basis of the Transhumanist Concept of Liberation of the Mind	201
Grzegorz Hołub	
On the Possibility of Transhumanist Religion: A Personalistic Assessment	231
Agnieszka Lekka-Kowalik	
Transhumanist Utopia and Its Problematic Concept of Happiness	251

Maria Nowacka	
Transhumanist Utopia and Pro-health Utopia	273
Anna Bugajska	
Human Enhancement Utopia: More Than Ideology or Superstition	315
Lukasz Bartkowicz	
Proliferative Sense of Transhumanism: Between Fiction and Non-fiction	347
Sylvia Przewoźnik	
Retrotopia and Human Enhancement	371
Teresa Grabińska	
Transhumanist Values and the Personalist Norm	409
Marek Wójtowicz	
Friedrich Nietzsche the Precursor of Transhumanism? Selected Aspects of the Contemporary Debate	437
Marcin Murzyn	
Transhumanism and Its Criticism in the Light of Theodore Kaczynski's Views	457
Notes on the Authors	477
Index of Names	485

PIOTR DUCHLIŃSKI

Akademia Ignatianum w Krakowie

GRZEGORZ HOŁUB

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Wieloaspektowość transhumanizmu. Wprowadzenie

Pomimo że transhumanizm od dobrych już kilkunastu dekad wyraźnie obecny jest w kulturze ogólnoswiatowej, nadal mamy problemy ze zidentyfikowaniem tego złożonego fenomenu kulturowego. A bez wątpienia transhumanizm jest takim fenomenem. Jest on nie tylko wytworem określonej epoki, ale też sam jest kulturotwórczy, dąży do ustanowienia nowej kultury dla człowieka XXI wieku, którego życie naznaczone jest w sposób szczególnie różnymi osiągnięciami technonauki. Przez niektórych badaczy jest porównywany, a nawet utożsamiany z innym wpływowym ruchem kulturowo-intelektualnym – z posthumanizmem. Tymczasem są to dwie różne perspektywy spojrzenia na człowieka i rolę techniki w jego życiu. Transhumanizm pojawił się w erze, którą określa się mianem postmodernistycznej. Znów jednak

trzeba pamiętać, że transhumanizm nie jest postmodernizmem. Postmodernizm jest radykalnym odrzuceniem modernizmu; sceptycyzm, relatywizm i antyscjentyzm to podstawowe wizytówki postmodernistycznych autorów, natomiast transhumanizm jest, jeśli można tak powiedzieć, radykalizacją modernizmu, podtrzymaniem wiary w najbardziej racjonalne ideały oświecenia widzące w nauce i technice wyzwolenie człowieka od tradycji i zabobonu religijnego. Oczywiście w samym transhumanizmie można dostrzec pewne podobieństwa do postmodernizmu. Jego zwolennicy podzielają bowiem niektóre postmodernistyczne wartości, takie jak: potrzeba zmiany, przewartościowanie wiedzy, uznanie wielości tożsamości i sprzeciw wobec ostrych klasyfikacji tego, kim powinien być człowiek. Teoretycy transhumanizmu podkreślają, że nie odrzuca on całości przeszłości z powodu kilku błędnych idei. Wiedza naukowa i humanistyczne koncepcje minionych dekad bezwzględnie dowiodły swojej jakości i wartości. Niekiedy pojawiają się stwierdzenia, że transhumanizm jest czymś w rodzaju nowego modernizmu (czy też transmodernizmu) lub hipermodernizmu. W sposób szczególny podobnie jak modernizm transhumanizm docenia rolę nauki i techniki w przeobrażaniu świata i człowieka.

W literaturze przedmiotu pisze się o transhumanizmie jako o ruchu kulturowym i intelektualnym, filozofii, która wyrasta z oszałamiających sukcesów nauki i techniki, wreszcie wielu teoretyków pisze o transhumanizmie jako ideologii, a jeszcze inni widzą w nim coś w rodzaju zeświecczonej religii, która ma zaspokajać duchowe potrzeby ateistów i agnostyków. Jeszcze inni dostrzegają w transhumanizmie coś w rodzaju bazy zewnętrznej dla nauki, inni chcą w nim widzieć protonaukę, a jeszcze inni teoretycy próbują opisać go za pomocą najbardziej ogólnych jednostek metodologicznych, jakimi są np. paradygmat czy epistemiczny układ odniesienia.

Na dobrą sprawę transhumanizm można dobrze opisać za pomocą tych wszystkich kategorii. Bez wątpienia jest on ruchem kulturowym o potężnych aspiracjach kulturotwórczych. Początkowo, w latach 90., był on futurologiczną filozofią życia, która kreśliła nową i urzekającą przyszłość człowieka (np. More). Był i jest filozofią naturalistyczną, dla której twardym jądrem są założenia naturalizmu metodologicznego i naturalizmu ontologicznego (Bostrom). W ramach transhumanizmu proponuje się różne koncepcje redukcji antropologicznej i ontologicznej. Transhumanizm jest optymistyczną filozofią przyszłości, która za pomocą eksperymentów myślowych kreśli przed człowiekiem XXI wieku wizję uwolnionej od wszelkich ograniczeń kondycji ludzkiej. Jest też transhumanizm określoną aksjologią, która stawia przed człowiekiem regulatywne ideały normatywne, które ostatecznie mogą być urzeczywistnione w „nowym świecie”. Te wartości widoczne są w różnego typu manifestach i deklaracjach, które począwszy od lat 90. głoszone są przez transhumanistów. Transhumanizm jest wreszcie czymś w rodzaju światopoglądu, który bardzo mocno wpływa na różne grupy społeczne, począwszy od naukowców, poprzez biznesmenów, a skończywszy na zwykłych ludziach, którzy na co dzień korzystają z różnych dobrodziejstw techniki. Jest to światopogląd na wskroś ewolucjonistyczny, który głosi potrzebę przejęcia kontroli nad naturalną loterią życia za pomocą środków biotechnologii i nanotechnologii. Dla wielu komentatorów transhumanizm jest ideologią zawierającą zbiór tez opisowych i wartościujących, którą wyznaje określona grupa scjentyistów zafascynowana bezkrytycznie rozwojem różnych gałęzi biotechnologii. Niektórzy piszą o nim, że jest nowoczesną utopią, która łudzi człowieka przyszłością, ale nigdy nie może zostać urzeczywistniona. Jest mitem na miarę XXI wieku, który opowiada o stworzeniu nowego człowieka. Wyraża odwieczne tęsknoty i pragnienia człowieka dotyczące nieśmiertelności

i uwolnienia od ziemskich ograniczeń. Transhumanizm jest również czymś w rodzaju religii, a jeśli nie zgodzilibyśmy się tak go nazwać, to na pewno zawiera on wiele tez o charakterze quasi-religijnym, które dotyczą ostatecznego przeznaczenia kondycji *homo sapiens* i zawierają koncepcje znaturalizowanego nieba, w którym będą istnieć postludzie uwolnieni od wszelkich ograniczeń narzuconych przez biologiczną matkę naturę.

Związki transhumanizmu z religią są interesujące. Niektórzy, jak np. mormoni czy inni chrześcijanie, doszukują się w transhumanizmie pozytywnych stron, które można pogodzić z wyznawanymi doktrynami. Katoliccy filozofowie i teologowie raczej z dystansem i krytycyzmem podchodzą do transhumanistycznych rewelacji dotyczących nowej wiecznej szczęśliwości człowieka. Kiedy patrzymy na transhumanizm oczyma metodologa i epistemologa nauki, to wówczas dostrzegamy w nim zbiór najogólniejszych tez o charakterze filozoficznym, metafizycznym, antropologicznym, które mają pełnić funkcję najogólniejszych założeń współczesnej nauki i biotechnologii. W tym sensie transhumanizm może być pojmowany jako zewnętrzna baza współczesnej nauki i biotechnologii. Można także pojmować transhumanizm jako coś w rodzaju protonauki, która jeszcze nie ukonstytuowała się w powszechnie podzielany przez wspólnotę naukową paradygmat badawczy. Aby uchwycić metanaukowe aspekty transhumanizmu, można skorzystać w jego charakterystyce z takich kategorii, jak tradycja badawcza czy jeszcze pojęmniejszych, jak np. epistemiczny układ odniesienia.

Wszystkie te charakterystyki pokazują, że transhumanizm jest wieloaspektowym zjawiskiem kulturowym. Aby go dobrze rozpoznać i zrozumieć, potrzeba współpracy różnych nauk dysponujących adekwatnymi metodami i pojęciami, umożliwiającymi takie rozpoznanie. Jeśli jakieś zjawisko ma charakter wieloaspektowy, ze względu na kryjące się w nim treściowe bogactwo, trzeba do

jego badania podejść interdyscyplinarnie, gdyż tylko w ten sposób będzie można uchwycić, w miarę obiektywnie, jego „istotę”. Uporządkowanie wielu aspektów, które nasuwa transhumanizm, umożliwia lepszą orientację w gąszczu różnych nieporozumień, jakie narosły wokół problematyki ulepszania człowieka.

Uważamy, że niniejsza monografia dostarcza czytelnikowi pewnego uporządkowania toczącej się już od kilku dekad debaty wokół transhumanizmu. Nazwanie po imieniu pewnych fenomenów kulturowych jest zadaniem krytycznej refleksji filozoficznej, która chce łączyć wierność klasycznym ideałom, takim jak prawda, dobro, piękno, z otwarciem na ducha współczesności. Bez filozofii trudno byłoby zrozumieć rewolucję społeczno-kulturową, która od wielu dekad przetacza się, mniej lub bardziej zauważalnie, przez zachodnią Europę, nie omija także Polski, czego jesteśmy coraz bardziej świadomi. Dzisiejsza, jak to niektórzy powiadają, wojna kulturowa jest przede wszystkim wojną o człowieka, a dokładniej wojną o rozumienie człowieka. Produktem tej wojny ma być jakiś model człowieka, w którym mamy się odnaleźć. A transhumanizm jest jedną ze stron – jeśli można tak powiedzieć – wojny światopoglądowej; wszak jego prominentni zwolennicy przedstawiają pewną optymistyczną wizję człowieka, która dla jednych jest wspaniała i urzekająca, a dla innych jest nie do zaakceptowania, gdyż tak naprawdę jest wizją końca pewnego rozumienia człowieka, do którego przyzwyczaiła nas nauka i kultura wypracowana w naszej cywilizacji. I nie ma się co dziwić, spory i polaryzacja stanowisk zwłaszcza w humanistyce i naukach społecznych występują na porządku dziennym. Przedstawiciele tych nauk nie są zbyt ekumeniczni i daleko im do wymuszonych konsensów, zwłaszcza kiedy w grę wchodzi wykluczające się przekonania światopoglądowe decydujące o kształcie naszego życia. A jak wiemy, trudno nam zrezygnować z czegoś, do czego nas przyzwyczajono i z czym jesteśmy tak emocjonalnie związani,

że już sama myśl, że mogłoby być inaczej, napawa nas niemałym przerażeniem. Transhumanizm kształtuje ducha współczesności, a jak to z duchami bywa, niektórzy się go boją, a strach zaczyna uruchamiać różne mechanizmy obronne, które nie zawsze liczą się z rzeczywistością. Zamiast jednak bać się transhumanizmu, trzeba spróbować go poznać i dostrzec w nim to, co jest pozytywne, co zasługuje na akceptację, w odróżnieniu od tego, co jest negatywne, co zasługuje na bezwzględną krytykę i odrzucenie. Kiedy patrzymy na transhumanizm i różne jego kombinacje w optyce krytycznej refleksji filozoficznej, nie jest on taki straszny, jak wynika to z niektórych krytyk. Historia ludzkości od czasów starożytnych stale zmagала się z ograniczeniami kondycji człowieka, a filozofowie nieustannie prześcigali się w pomysłach, jak tej ograniczoności można zaradzić. Transhumanizm jest ostatecznie pytaniem o człowieka; dokładnie pytaniem o to, jak być człowiekiem w świecie zdominowanym przez błyskawiczny rozwój różnych technologii. Bez cienia przesady można by powiedzieć, że jest on czymś w rodzaju futurologicznej hermeneutyki, która proponuje człowiekowi XXI wieku nową samowiedzę, nowe samopoznanie, dostarcza przedrozumienia. Jest próbą udzielenia, jeśli można tak powiedzieć, maksymalistycznej odpowiedzi na pytanie o *conditio humana*. A dziś odpowiedź na to pytanie nie może się dokonać poza kontekstem nauki i szybko rozwijających się biotechnologii. Odwołując się znów do języka hermeneutyki, można by powiedzieć, że w takim hermeneutycznym horyzoncie rozumienia poszukuje swojej tożsamości współczesny człowiek. To, jak człowiek postrzega samego siebie, jak myśli o sobie, warunkowane jest kontekstem kulturowym i społecznym, w jakim żyje. Nie da się dziś poznać i zrozumieć człowieka bez jego związków z techniką, biotechnologią. Stanowią one integralną część naszego życia, bez nich życie straciłoby zdolność adaptacji do szybko zmieniających się warunków otoczenia.

W niniejszym tomie proponujemy polskiemu czytelnikowi rozpoznanie transhumanizmu w aspekcie: światopoglądu, ideologii, religii, epistemicznego układu odniesienia, aksjologii i krytyki. Każde z tych pojęć odsłania treściowe bogactwo transhumanizmu. Naszym celem było odsłonięcie różnych aspektów transhumanizmu. Poszczególni autorzy zwracają uwagę na jego aspekty historyczne, przedmiotowe i metaprzmiotowe. Patrząc na całość, możemy powiedzieć, że aspekt metaprzmiotowy jest jednak dominujący. Spojrzenie metateoretyczne pozwoliło nam uporządkować różne aspekty złożonego zjawiska, jakim jest transhumanizm.

Dla wygody moglibyśmy powiedzieć, że wszystkie ukazane w publikacji charakterystyki terminologiczne obejmuje kategoria epistemicznego układu odniesienia. Jest to jednostka analizy metodologicznej na tyle szeroka, że obejmuje różne tezy, począwszy od filozoficznych, poprzez światopoglądowe, a na religijnych skończywszy. Właśnie od próby zdeterminowania transhumanizmu w kategorii epistemicznego układu odniesienia rozpoczną się analizy zawarte w niniejszej monografii. Natomiast w kolejnych studiach będziemy stopniowo zgłębiać różne aspekty światopoglądowego, ideologicznego i religijnego, a także i utopijnego charakteru transhumanizmu. Nie wszystko rzecz jasna zostanie tutaj powiedziane i w maksymalistyczny sposób rozpoznane. Z pewnością czytelnik może odczuwać pewien poznawczy i emocjonalny niedosyt, studiując poszczególne rozdziały. Usprawiedliwiając się, możemy powiedzieć, że chodziło nam bardziej o pewne ogólne wprowadzenie do problematyki, o zarysowanie wieloaspektowości transhumanizmu, a nade wszystko o zaproszenie czytelnika do wejścia na drogę osobistych poszukiwań niż podanie mu na tacy wszystkich gotowych odpowiedzi. W poszukiwaniach tych może być pomocna najnowsza

literatura przedmiotu, z której korzystali poszczególni autorzy w opracowywaniu wybranych zagadnień.

Zaprezentowanie tych bardzo różnych aspektów transhumanizmu było możliwe tylko dzięki inspirującej współpracy wielu znawców tej tematyki, którzy – pomimo panującej pandemii i nie zawsze dobrze wpływających na motywację warunków do pracy naukowej – już po raz czwarty zechcieli się wypowiedzieć na zaproponowany przez redaktorów temat. Niektórzy robili to już kilkakrotnie, zaś inni po raz pierwszy, co nas jako naukowych redaktorów bardzo cieszy, zwłaszcza że nowi młodzi badacze postanowili dołączyć do naszej grupy. Jak pisaliśmy w poprzednich tomach, przez ostatnie cztery lata udało się nam zebrać zespół badawczy, w którego skład weszli przedstawiciele różnych środowisk akademickich w Polsce. Dzięki zaangażowaniu i twórczej pracy udało się do tej pory wydać trzy tomy poświęcone różnym zagadnieniom związanym z szeroko pojmowanym transhumanizmem¹. Zawsze koncentrowaliśmy się na tym, aby przede wszystkim zrozumieć zjawisko transhumanizmu i obecnej w nim problematyki ulepszania różnych aspektów kondycji *homo sapiens*.

Wszystkie teksty zamieszczone w niniejszym tomie są po pierwsze niebanalną próbą zrozumienia wieloaspektowego fenomenu ulepszania człowieka jako pewnego zjawiska kulturowego i kulturotwórczego, po drugie próbą względnie krytycznego przyjrzenia się transhumanizmowi jako pewnemu światopoglądowi, w którym możemy odnaleźć wiele tez quasi-religijnych. Chcemy zrozumieć głoszone przez zwolenników

-
- 1 Zob. G. Hołub, P. Duchliński (red.), *Ulepszanie człowieka. Perspektywa filozoficzna*, Wydawnictwo Naukowe „Ignatianum” w Krakowie, Kraków 2018; G. Hołub, P. Duchliński (red.), *Ulepszanie moralne człowieka. Perspektywa filozoficzna*, Wydawnictwo Naukowe „Ignatianum” w Krakowie, Kraków 2019; G. Hołub, P. Duchliński (red.), *Ulepszanie poznawcze człowieka. Perspektywa filozoficzna*, Wydawnictwo Naukowe „Ignatianum” w Krakowie, Kraków 2021.

transhumanizmu tezy, gdyż uważamy, że nurt ten ma duży wpływ na mentalne i kulturowe przemiany naszych czasów. Uważamy, że transhumanizm nie powinien być traktowany jako worek do bicia dla wszelkiej maści apologetów, dla których bardziej niż racjonalne argumenty i rzeczowa dyskusja liczą się emocjonalne ataki, za którymi kryje się lęk przed otwarciem się na ducha współczesności. Wyważona krytyka fenomenów kulturowych jest zawsze potrzebna, wszak jest ona motorem napędowym wszelkiego rozwoju naukowo-badawczego. Takie podejście do badania transhumanizmu практикуjemy już od kilku lat. Mamy nadzieję, że udało się je również zrealizować w niniejszej monografii. Nie ulega jednak wątpliwości, że obecna monografia jest chyba bardziej krytyczna wobec transhumanizmu niż poprzednio wydane prace poświęcone tejże tematyce. Uważny czytelnik, jeśli miał już okazję zetknąć się z naszymi poprzednimi pracami, szybko zauważy rozłożenie akcentów i natężenie krytyki, która – czego nie ukrywamy – może mu się wydawać w niektórych punktach pozbawiona uzasadnienia. Nie uważamy jednak tej krytyki za przesadzoną ani też napastliwą. Ale to niech już oceni sam czytelnik.

PIOTR DUCHLIŃSKI

Jesuit University Ignatianum in Krakow

GRZEGORZ HOŁUB

The Pontifical University of John Paul II in Krakow

Multifaceted Nature of Transhumanism: Introduction

Although transhumanism has been present in the global culture for several dozen decades, it is still difficult for us to identify this complex cultural phenomenon although there is no doubt that transhumanism is such a phenomenon. It is not just a product of a particular era, but it creates culture as well. It aims at establishing a new culture for the man of the 21st century whose life is particularly influenced by various achievements of technoscience. Some researchers compare or even identify transhumanism with another influential cultural and intellectual movement named posthumanism. However, transhumanism and posthumanism offer two different perspectives of looking at people and at the role of technology in their lives. Transhumanism appeared in

the times called the postmodern era. However, we have to bear in mind that transhumanism is not the same as postmodernism. Postmodernism is a radical rejection of modernism. Scepticism, relativism and antiscientism are the basic labels of postmodern authors, while transhumanism is a kind of radicalisation of modernism – it maintains faith in the most rational ideals of enlightenment according to which a human being can be freed from tradition and religious superstition by science and technology. Obviously, in transhumanism we can notice some similarities to postmodernism. It is because the supporters of transhumanism share some postmodern values, such as the need for change, revaluation of knowledge, the acknowledgement of multiple identities, and the rejection of radical classifications of whom a person should be. Theoreticians of transhumanism emphasize that it does not reject the whole past because of a few erroneous ideas. Scientific knowledge and humanistic concepts of the past decades have definitely proved their good quality and value. Sometimes we can hear the statements according to which transhumanism is a kind of a new modernism (or transmodernism) or hypermodernism. In particular, just like modernism, transhumanism appreciates the role of science and technology in changing the world and people.

Authors of books on the subject write about transhumanism as a cultural and intellectual movement – as a kind of philosophy rooted in the astonishing success of science and technology. Many theoreticians describe transhumanism as an ideology, while others perceive it as a kind of a lay religion which is to meet spiritual needs of atheists and agnostics. Still others treat transhumanism as an external basis of science or as a protoscience. There are also theoreticians who try to describe transhumanism using the most general methodological units, such as a paradigm or an epistemic reference system.

To be honest, transhumanism can be properly described using all the above-mentioned categories. There is no doubt that it is a cultural movement with powerful culture-making aspirations. At first, i. e. in the 1990s, it was a futurological philosophy of life which outlined a new and charming future of mankind (e. g. More). It has also been a naturalist philosophy the core of which are the assumptions of methodological naturalism and ontological naturalism (Bostrom). Also, transhumanism includes various concepts of anthropological and ontological reduction. Transhumanism is an optimistic philosophy of the future which, through thought experiments, presents the man of the 21st century a vision of human condition that is free from any limitations. Also, transhumanism is a specific axiology which gives a person regulative and normative ideals that can finally be fulfilled in the “new world”. Those values can be noticed in different manifests and declarations which have been proclaimed by transhumanists since 1990s. Finally, transhumanism is a kind of a worldview which strongly influences various social groups, starting from scientists, through businesspeople, up to ordinary citizens who use the advantages of technology on everyday basis. This is a totally evolutionist worldview which proclaims the need to take control over the natural lottery of life through biotechnology and nanotechnology. For many commentators, transhumanism is an ideology that includes a collection of descriptive and valuating theses. The ideology is supported by a specific group of scientists who are uncritically fascinated with the development of different branches of biotechnology. Some authors write that transhumanism is a modern utopia which attracts a human being with the future that can never become true. It is a myth of the 21st century which tells the story of creating a new man. It expresses a person’s eternal dreams and desires related to immortality and freedom from earthly limitations. Also, transhumanism is a kind

of religion, and, if we do not want to call it this way, it certainly includes a series of quasi-religious theses that refer to the ultimate destiny of a *homo sapiens* and contain the concept of neutralized heaven in which post-people, free from any limitations imposed by the biological mother nature, will exist.

The connections of transhumanism with religion are interesting. Some Christians, including the Mormons, are trying to search for the advantages of transhumanism that can be reconciled with the doctrines they follow. Catholic philosophers and theologians are rather suspicious and critical of transhumanist sensations concerning a human being's new and eternal happiness. When we look at transhumanism from the perspective of a methodologist and an epistemologist of science, we notice that it includes a collection of the most general philosophical, metaphysical and anthropological theses which are to play the role of the most general assumptions of contemporary science and biotechnology. In this sense, transhumanism can be perceived as an external basis for modern science and biotechnology. Also, we can treat transhumanism as a kind of protoscience which has not yet become a scientific paradigm commonly shared by the scientific community. In order to capture metascientific aspects of transhumanism, we can characterize it with such categories as a scientific tradition, or, e. g. an epistemic reference system, which is a more detailed category. All those characteristics show that transhumanism is a multi-aspect cultural phenomenon which we can only recognize and understand properly if we reach for various sciences that include proper methods and concepts that enable such recognition and understanding. If a phenomenon is of multi-aspect nature, due to its hidden richness of content we have to study it in an interdisciplinary manner because only in this way we can capture its "essence" in a relatively objective manner. The arrangement of many aspects, which is encouraged

by transhumanism, makes it possible for us to find the way in the thick of misunderstandings that gathered around the issue of human improvement. We believe that this monograph will help the reader order various issues that have appeared in the debate on transhumanism within the last decades. Giving adequate names to certain cultural phenomena is the task of a critical philosophical reflection that wants to combine the faithfulness to classical ideals, such as truth, goodness and beauty, with openness to the spirit of modernity. Without philosophy, it would be difficult to understand the social and cultural revolution which – in a more or less visible manner – has been rolling across the Western Europe for many decades, and which is also present in Poland. Some people say that we are in the state of a culture war, and in this war we are fighting for a human being or, more precisely, for the way of perceiving a human being. A product of this war includes a model of a person with which we should identify. And transhumanism is one of the sides – if we can say so – of the worldview war. Prominent supporters of transhumanism present an optimistic view of a human being which is great and fascinating for some people, but unacceptable for others, as it actually erases the vision of a person to which we are accustomed through science and culture worked out in our civilization. And it is no surprise, because disputes and polarization of opinions, especially in the humanities and social sciences, are natural. However, the representatives of those sciences are not very ecumenical and they are unwilling to reach forced consensuses, especially if it comes to contradictory worldviews that determine the shape of our life. And, as we know, we find it difficult to resign from something we are used to, and from something we are so emotionally attached to that the very thought of losing it makes us petrified. Transhumanism shapes the spirit of modernity, and this spirit is something many people are afraid of. Fear, in turn,

activates various defence mechanisms which do not always take into account reality. However, instead of being afraid of transhumanism, we should try to get to know it and notice what deserves our approval. We should analyse it and take what is good in it, while rejecting its negative aspects that deserve harsh criticism and rebuttal. When we look at transhumanism and its various combinations in the perspective of a critical philosophical reflection, it does not look as scary as some critics claim it to be. From ancient times, the history of humankind has always fought with the limitations of human condition, and philosophers have always been thinking how we can overcome those limitations. Ultimately, transhumanism is the question about a human being; about how to be a human in the world dominated by rapid development of various technologies. It is not an overstatement that transhumanism is a kind of a futurological hermeneutics that offers the man of the 21st century a new self-knowledge, new self-cognition and pre-understanding. It is the attempt to provide a maximalist answer to the question of *conditio humana*. And today such an answer cannot be given outside the context of science and rapidly developing biotechnologies. Again, referring to the language of hermeneutics, we can say that a contemporary human being is searching for his/her identity in this hermeneutical horizon of understanding. The cultural and social context in which people live influences the way in which they perceive themselves, and determines what they think about themselves. Today it is impossible to get to know and understand a human being without his/her connections with technology and biotechnology. They are an integral part of our life. Without them, our life would lose its ability to adapt to rapidly changing conditions of the environment.

In this book, the Polish reader will be given the opportunity to recognize transhumanism in the following aspects: worldview,

ideology, epistemic system of reference, axiology, and criticism. Each of those notions reveals the richness of content in transhumanism. To make it more convenient, we could say that all those terminological characteristics are included in the category of an epistemic system of reference. This unit of methodological analysis is broad enough to encompass various theses, starting from philosophical, through worldview, up to religious ones. It is from the attempt to define transhumanism in the category of an epistemic reference system that analyses included in this monograph will start. Then we will gradually analyse different aspects of the worldview, ideological, religious and utopian nature of transhumanism. Obviously, not everything will be said and considered in a maximalist manner. The reader may certainly feel a cognitive and emotional hunger while studying particular chapters of this book. To justify ourselves, we can say that our aim was to provide the reader with a general introduction to the problem; to outline the multi-aspect nature of transhumanism, and, above all, to encourage the reader to follow his personal quest instead of accepting all the ready-made answers. Such a quest can be supported by the newest books on this topic to which particular authors referred while preparing selected issues described in this work.

Presenting those very different aspects of transhumanism was only possible due to an inspiring cooperation among many experts in the topic who, despite the current pandemic and not always motivating working conditions, for the fourth time agreed to express their opinions on the subject suggested by the editor. Some of them have already worked with us, while others did this for the first time. We really appreciate the fact that new, young researchers have decided to join us. As we wrote in the previous volumes, for the last four years we have managed to collect a research team which comprises representatives of

different Polish academic environments. Due to their commitment and creative work, we have managed to publish three books dedicated to various topics connected with broadly understood transhumanism¹. We have always focused on understanding the phenomenon of transhumanism and its notions related to improving different aspects of the condition of *homo sapiens*.

All the texts included in this volume are, first, an original attempt to understand the multifaceted phenomenon of improving a man as a cultural and culture-forming phenomenon; and, second, a rather critical analysis of transhumanism as a certain worldview in which we can find many quasi-religious theses. We want to understand theses proclaimed by the supporters of transhumanism because we believe that this trend exerts a strong influence on the mental and cultural changes in our times. We think that transhumanism should not be treated as a punching bag for all kinds of apologists who, instead of reaching for rational arguments and factual discussions, prefer emotional attacks resulting from their fear of opening to the spirit of modernity. A reasonable criticism of cultural phenomena is always needed, as it is the driving force of scientific and research progress. We have been approaching the analysis of transhumanism in this way for several years. We hope we have also managed to express it in this book. However, there is no doubt that this monograph is more critical towards transhumanism than our previous works

-
- 1 See G. Hołub, P. Duchliński (eds.), *Ulepszanie człowieka. Perspektywa filozoficzna* [Improvement of a Human Being: Philosophical Perspective], Wydawnictwo Naukowe "Ignatianum" w Krakowie, Kraków 2018; G. Hołub, P. Duchliński (eds.), *Ulepszanie moralne człowieka. Perspektywa filozoficzna* [Moral Improvement: Philosophical Perspective], Wydawnictwo Naukowe "Ignatianum" w Krakowie, Kraków 2019; G. Hołub, P. Duchliński (eds.), *Ulepszanie poznawcze człowieka. Perspektywa filozoficzna* [Cognitive Improvement of a Human Being: Philosophical Perspective], Wydawnictwo Naukowe "Ignatianum" w Krakowie, Kraków 2021.

on this topic. A careful reader, who is familiar with our previous books, will quickly notice the placement of emphases and the intensity of criticism that may seem unjustified to him/her in several points. Nevertheless, we believe our criticism is not exaggerated or too aggressive, and we hope the readers will evaluate this for themselves.